

Architect Gert Peymen:
“De nood aan luvteplekken in
de stad wordt steeds urgenter”

Op zoek naar stilte in de stad

Zijn er in Antwerpen nog plekken waar er ruimte is voor een moment van rust en bezinning? Samen met architect Geert Peymen, die onderzoek deed naar stilte in de stad, trok *CittA* langs drie plekken in Antwerpen waar je even kan ontsnappen aan de drukte. Want ook stadsbewoners hebben behoefte aan stilte. “Ik voorspel dat de noodzaak aan stilteplekken over een aantal jaren even urgent is als die aan schone lucht.”

Tekst: Janine Meijer
Foto's: Maarten De Bouw

De tuin van het Museum Plantin Moretus is volgens Geert Peymen een mooi voorbeeld van een luwteplek midden in de stad.

In een stad gaat alles altijd door. Zelden is er niemand op straat. De straatverlichting dooft niet. De stilte wint het nooit van het lawaai. Toch hebben ook inwoners van de stad nood aan een moment van verstillings: even geen prikkels en nieuwe indrukken. Steeds meer steden krijgen oog voor die behoefte en investeren in een stiltebeleid. Ze vragen bewoners welke plekken voor rust en bezinning zorgen. De plaatsen worden in kaart gebracht en hopelijk in de toekomst beschermd tegen de bekende Vlaamse bouwwoede of de neiging om overal een commerciële activiteit te starten.

Ook in Antwerpen worden stappen in die richting gezet. Tegelijk is er nog een lange weg af te leggen, zegt Geert Peymen. "Antwerpen heeft oog voor rust en ruimte, maar alles staat nog in de kinderschoenen. Hopelijk neemt deze stad ook het initiatief om de stilteplekken op te lijsten en te bewaken."

Peymen is architect en besteedt in zijn werk veel aandacht aan het creëren van stilte, rust en ruimte. Hij doet dit op vraag van particulieren die een huis willen bouwen. Maar ook op vraag van steden en gemeenten die bij het inrichten van de openbare ruimte aandacht hebben voor plaatsen waar je even kan ontsnappen aan de ratrace van het dagelijkse bestaan.

"Urban silence bestaat niet", zegt Peymen. "Maar je kan wel op zoek gaan naar stille plekken in een stedelijke omgeving. Veel mensen denken dan aan een park, maar dat is niet hetzelfde. Wie in een park op zoek is naar rust, gaat vaak op een

bank zitten en kijkt naar de mensen die passeren. Je bent niet actief en laat het leven aan je voorbij trekken. Het kan zijn dat je daar rustig van wordt, maar het leidt zelden tot een confrontatie met jezelf, want er zijn nog steeds veel impulsen. Een luwteplek is een plaats waar je tot reflectie komt of waar een ontmoeting met jezelf plaatsvindt. Je bent niet passief, maar actief. In de naamgeving kiezen we daarom liever voor luwteplek dan voor stilteplek. Bovendien gaat stilte alleen over de akoestiek. Luwte gaat over meer en is driedimensionaal. Het sluit beter aan bij dat waar wij naar willen streven: mensen een kans bieden om tot bezinning te komen."

Linkeroever

Het is woensdagochtend en we zitten op een bankje op Linkeroever met zicht op de Schelde. Aan de overkant van het water krioelt het stadse leven. Geert Peymen neemt ons mee op een kleine toer door Antwerpen langs drie plekken die kenmerken hebben van stilteplekken. Linkeroever is de eerste stop. Vanaf het bankje zien we hoe een groep toeristen achter een gids over de Scheldekaaien wandelt. Bussen rijden af en aan. De klok van de kathedraal slaat negen keer. We bekijken de drukte, maar nemen er geen deel aan. Om ons heen is het opvallend rustig. Behalve een man van de dienst stadsreiniging is er in de wijde omgeving niemand te bekennen. De vogels fluiten. De wind ruist door de takken van de bomen. "Ik koos deze plek vanwege de afstand tot de stad én het monument van koning Boudewijn dat be-

"De groeiende populariteit van cursussen mindfulness of yoga bewijst de honger van de mens naar rust en stilte"

halve een standbeeld van de voormalige koning ook een bomenrij behelst. De bomen zorgen voor beschutting en bescherming. Alsof je je een beetje kunt terugtrekken uit de wereld. Tegelijk creëren ze een veilig gevoel. Dit zijn een paar kenmerken van een luwteplek. Deze plek bevat zeker niet alle kenmerken. Eigenlijk is dat zelden het geval. Wat je hier mist, is de afscherming van het drukke leven. Er zijn te veel indrukken om je werkelijk een moment in jezelf te kunnen terugtrekken."

Samen met collega-interieurarchitect Pleuntje Jellema schreef Geert Peymen vorig jaar het boek *De luwteplek, een ruimtelijk onderzoek naar stilte, rust en verstillings in de stad*. In het boekje gaan de twee op zoek naar ruimtelijke parameters die de publieke ruimte in de stad tot plaatsen van stilte, rust en verstillings maken. De zes parameters zijn: omsloten, poreus, betekenisvol, contrastrijk, relationeel en niet-toegeëigend.

"Een luwteplek moet je niet afscheiden van de rest van de wereld. Dan wordt het eng. De poreusheid van de plek in de vorm van een perspectief of uitzicht laat toe dat je nog een relatie met de realiteit behoudt. Het contrast brengt de bezoeker tot een bewustwording die mogelijk leidt tot een zintuiglijke ervaring en aanzet tot bezinning. Met niet-toegeëigend bedoel ik dat het een beetje niemandsland is. De plek lijkt vergeten, ze is op het eerste gezicht van niemand."

Peymen vergelijkt de luwteplek graag met het kleine plekje achter een steen in de rivier. Aan twee kanten van de steen stroomt het water, maar precies achter de steen is er geen stroming. Daar beweegt en gebeurt niets. In de stad zijn er ook zulke plekken. Soms stoot je er als bij toeval op, heeft Peymen ervaren.

"Ik ben eens in een parking geweest in het centrum van een Vlaamse stad waar er op min drie niemand stond. Het was midden in de zomer en heerlijk koel. De lijnen van de parkeervakken zorgden voor een rustgevende kadering. Er was een lichtkoker waardoor er ook geen gebrek aan licht was. In het gebouw boven de parking kon je naar het toilet. Als je een tafeltje meenam, zou je er zomaar een dagje heerlijk rustig kunnen gaan werken."

Het is gaan regenen. We springen op onze fiets en rijden door de voetgangerstunnel terug naar de

stad. De tunnel is een perfecte overgangsruijme tussen de rust van Linkeroever en het drukke stadscentrum. "Ook dat is belangrijk bij het bezoeken van luwteplekken. Dat je niet van een rustige plek plots midden in de drukte stapt, maar tijd krijgt om je voor te bereiden op een nieuwe stortvloed aan prikkels en impulsen", legt Peymen uit.

De tweede plek die de architect ons wil laten zien, is de binnentuin van het vernieuwde Museum Plantin Moretus aan de Vrijdagmarkt. Deze plaats toont hoe je ook in hartje stad plekken van rust en stilte kan ontdekken. In de binnentuin groeien verschillende planten die in de zestiende en zeventiende eeuw populair waren. Je kan tussen de planten door wandelen of op een houten bank aan de zijkant plaatsnemen.

Zo rustig als gehoopt is het er helaas niet, omdat er net een groep toeristen én een groep scholieren door het museum wandelt. Maar als het je lukt om die mensen weg te denken, ervaar je de sereniteit van de omgeving. Volgens Peymen heeft dat veel te maken met het aanwezige religieuze erfgoed. "Religieuze symbolen zoals een kruis of een beeld roepen bij sommige mensen een aversie op.

Nog een geslaagde luwteplek: Linkeroever in de omgeving van het Boudewijnmonument en de bomen errond.

Driemaal de bovenste verdieping van het M HKA. "Een fantastische luwteplek waarin ook de installatie van kunstenaar James Turrell een belangrijke rol speelt."

Anderen worden er net rustig van, omdat de symbolen verwijzen naar eeuwigheid. Wat deze plek ook de potentie van een luwteplek geeft, is de compactheid en het feit dat ze omsloten is door gebouwen."

Voor iedereen toegankelijk

Peymen merkt een groeiende behoefte aan rust en stilte die contrasteert met andere ontwikkelingen, zoals het massatoerisme, de 24 uurseconomie en de grote werkdruk. "De groeiende populariteit van cursussen mindfulness of yoga bewijst de honger van de mens naar rust en stilte. Overal waar je komt, moet je je als mens bewijzen. Op een luwteplek hoeft je geen rol te spelen. Het kost

je ook geen geld en is toegankelijk voor iedereen. De lage drempel is cruciaal."

Het zou prachtig zijn als Antwerpen een luwte-atlas krijgt, fantaseert Geert. Dat is een kaart waarop alle luwteplekken zijn aangeduid, met een route hoe je van de ene naar de andere plek geraakt via open of trage wegen. "Het is een heel directe en handige tool die je altijd bij de hand hebt en kan gebruiken om na een drukke werkdag even tot rust te komen."

"Die luwteplekken kan je verder ontwikkelen", gaat Peymen voort. "Denk aan goede zitelementen die op de juiste manier zijn neergezet. Of de materialen die je gebruikt om de plek in te richten. Door bijvoorbeeld een zachte tegel neer te leggen, prikkel je de zintuigen. Je voelt dat je een andere plek binnenstapt. Denk ook eens aan liggen. Door op je rug te gaan liggen, krijg je een heel ander perspectief op de wereld. Ook dat zorgt voor een andere mindset."

Zelf heeft Peymen de nood aan rust en stilte op een natuurlijke wijze geïntegreerd in zijn leven. "Ik denk na over waar ik naartoe ga en koppel daar een korte wandeling in de natuur aan. De muziekschool van mijn zoon is vlak bij de Schelde. Hem wegbrengen, combineer ik met een moment voor mezelf langs het water. Je moet geen grootse dingen ondernemen of ingrijpende veranderingen in je dagelijkse leven doorvoeren om meer toe te komen aan de behoefte aan rust en stilte."

We hebben nog één plek te bezoeken en dat is het Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen. We nemen de lift naar de bovenste verdieping waar zich de cafetaria met buitenterras bevindt. Daar staat ook de installatie van kunstenaar James Turrell. Door een open deur stap je in een ruimte met langs de kanten houten banken. Als je daarop gaat zitten en de blik naar boven richt, kijk je door een open vierkant recht naar de blauwe hemel. Minutenlang zie je niets, een sporadische meeuw die overvliegt uitgesloten.

"Dit is een fantastische luwteplek", zucht Peymen. "De plek genereert intimiteit en geborgenheid en biedt dankzij het open dak een ander perspectief op de wereld. Op deze plek kom je bijna als vanzelf in een fase van verstillig. Hetzelfde effect hebben de doorkijkjes die het terras van het museum omzomen. Hoog boven de stad ben je even los van alles."

"Het zou goed zijn als de stad, en dan bedoel ik niet alleen het stadsbestuur maar ook de burgerbeweging, de meerwaarde van deze plekken ziet en die beschermt", zegt Peymen.

"Nu de stedelijke verdichting ons voor nieuwe uitdagingen stelt, is het nog belangrijker om een stad op mensenmaat te ontwikkelen waar ruimte blijft voor stilte, rust en verstillig. De luwteplek, als een nieuwe typologie, kan de stad van de toekomst mee vormgeven. "Ik voorspel dat de noodzaak aan stilteplekken over een aantal jaar even urgent is als die aan schone lucht." ■

A26

